

Lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle: HE 70/2024 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Jälkikäteistarkastuksista

Esityksessä ehdotetaan, että hyvinvointialueiden rahoituksen jälkikäteistarkistusta muutettaisiin siten, että hyvinvointialueilla olisi omavastuuosuus, jolta osin toteutuneiden ja laskennallisten kustannusten erotusta ei otettaisi huomioon. Vuonna 2026 vuoden 2024 tilinpäätöstietojen perusteella tehtävässä jälkikäteistarkistuksessa laskennallisten ja toteutuneiden kustannusten erotuksen perusteella lasketusta tarkistuksen määrästä otettaisiin huomioon 95 prosenttia, vuonna 2027 tehtävässä tarkistuksessa 90 prosenttia, vuonna 2028 tehtävässä tarkistuksessa 80 prosenttia ja vuodesta 2029 alkaen tehtävissä tarkistuksissa 70 prosenttia. Jälkikäteistarkistuksen omavastuun tavoitteena olisi rahoitusmallin kannustavuuden lisääminen.

Tavoitteena rahoitusmallin kannustavuuden lisääminen on periaatteessa hyvä asia. Hyvinvointialueiden toiminta on kuitenkin vasta alkuvaiheessa ja emme voi kannattaa sellaisia muutoksia, jotka todennäköisesti vähentäisivät hyvinvointialueiden rahoitusta. Tärkeintä olisi nyt saada hyvinvointialueiden rahoitus vakaalle pohjalle ja hioa sen jälkeen mallia.

Rahoitusmalliin on matkan varrella tehty useita muutoksia pysyvästi tai tilapäisesti ja kokonaisuuden kannustavuuden arviointi on vaikeaa. Olennaisessa roolissa rahoitusmallissa on kustannuskehityksen seuraaminen. Valtiovarainministeriön laskelmat tulevista jälkikäteistarkastuksista perustuvat hyvinvointialueiden talousarvioihin ja -suunnitelmiin, joissa rahoituslain mukaisesti alijäämät katetaan lain edellyttämässä määrääjässä. Kustannuskehityksen ennustaminen on vaikeaa ja ehdotettuun malliin sisältyy merkittäviä riskejä kustannuskehityksen toteutumisen suhteen. Rahoituksen ennakointi on ylipäänsä vaikeaa, eikä tämä lisää ennustettavuutta, eikä jälkikäteistarkistusta ja sen muutoksia tulisi käsitellä irrallisena rahoituslainsäädännön kokonaisuudesta.

Asiakasmaksumuutokset

Esityksessä ehdotetaan myös täydennettäväksi rahoituslain sääntelyä siltä osin, miten tehtävämuutoksista erilliset asiakasmaksuihin säädetyt muutokset otettaisiin huomioon hyvinvointialueiden rahoituksessa. Asiakasmaksuihin säädettävät asiakasmaksujen tason korottamista tai alentamista, maksuperusteiden ja maksullisuuden muuttamista merkitsevät muutokset otettaisiin etukäteen huomioon varainhoitovuoden rahoituksessa. Muutoksen vaikutukset otettaisiin huomioon voimaantulovuoden rahoituksessa vastaavalla tavalla kuin tehtäviin säädetyt muutokset. Indeksikorotuksia, joiden tarkoituksena on säilyttää maksutaso kustannusten kasvua vastaavalla tasolla, ei kuitenkaan otettaisi huomioon etukäteen. Jotta asiakasmaksuja koskevan sääntelyn muutos voitaisiin ehdotetun säännöksen perusteella ottaa rahoituksessa huomioon etukäteen, tulisi sen vaikutus rahoitukseen olla arvioitavissa laskelmiin perustuen euromääräisesti sekä otettavissa huomioon hyvinvointialueiden rahoituksen turvaavalla tavalla.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue vastustaa rahoituksen täysimääräistä vähentämistä suunniteltujen asiakasmaksumuutosten perusteella. On hyvin epätodennäköistä, että laskennallinen arvio maksujen korotuksista vastaisi todellista maksukertymää. Lainsäädännön perusteella hyvinvointialueilla on ollut mahdollisuus jättää asiakasmaksuja perimättä kokonaan tai olla perimättä niitä pienituloisilta. Myös maan hallitus on kehysriihipäätöksen yhteydessä kannustanut vapauttamaan pienituloiset asiakasmaksuista kokonaan. Pienituloisten asiakasmaksuvapautukset tulee huomioida asiakasmaksumuutoksien yhteydessä. On otettava huomioon myös, että voimassa oleva maksukatto leikkaa paljon palveluja käyttäviltä asiakkailta saatavaa maksukertymää. Tutkimusten mukaan pieni joukko käyttää todella paljon palveluja, joten tällä on merkittävä taloudellinen vaikutus.

Yleinen taloudellinen tilanne todennäköisesti lisää maksuvapautuksien tarvetta. Lisäksi asiakasmaksujen muuttaminen vaatii hyvinvointialueella moniportaista päätöksentekoa ja se ottaa oman aikansa. Tämä tulee ottaa huomioon laskelmissa sen osalta, milloin asiakasmaksumuutokset ylipäänsä on mahdollista ottaa käyttöön hyvinvointialueilla. Asiakasmaksujen korotuksilla saattaa olla myös vaikutusta siihen, hakeutuvatko asiakkaat riittävän ajoissa palvelun pariin.